

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-432-442

УДК 340.114:342.6

О. С. ГОРАЙ

кандидат економічних наук, доцент,
докторант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0000-0002-2181-7306

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ДЕРЖАВНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

У статті визначено, що ефективне забезпечення прав і свобод людини в умовах сучасних викликів неможливе без тісної взаємодії громадянського суспільства з державними інституціями. Така взаємодія формується не лише як правовий механізм участі, а й як соціально-культурний процес, що відображає рівень демократичної зрілості суспільства, глибину довіри до влади, а також спроможність громадян впливати на зміст і пріоритети державної політики. Вона передбачає не пасивне виконання державою своїх зобов'язань, а активне включення неурядових організацій, правозахисних спільнот, експертного середовища та локальних ініціатив у процеси формування, реалізації та контролю політики у сфері прав людини. Особливої актуальності така взаємодія набуває в умовах воєнного стану, коли держава, з одного боку, розширює свої повноваження, а з іншого – зобов'язана зберігати баланс між безпекою і правами особи.

Ключові слова: громадянське суспільство, права людини, державна політика, взаємодія громадянського суспільства й держави, правозахист, демократичне рядування, довіра до державних інституцій, воєнний стан.

Horai Oleg. Interaction of civil society with government institutions in the field of protecting human rights and freedoms

It is defined in the article that the effective protection of human rights and freedoms amid modern challenges is impossible without close interaction between civil society and state institutions. Such interaction is shaped not only as a legal mechanism of participation, but also as a socio-cultural process that reflects the level of democratic maturity in society, the depth of trust in government, and the ability of citizens to influence the content and priorities of state policy. It involves not merely the passive fulfillment of state obligations, but active engagement of non-governmental organizations, human rights communities, expert circles, and local initiatives in the processes of shaping, implementing, and monitoring policies in the field of human rights. This interaction becomes especially relevant under martial law, when the state simultaneously expands its powers and is obliged to maintain a balance between security and individual rights.

* **Horai Oleg**, Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Docent, Doctoral Student

Keywords: *civil society, human rights, state policy, interaction of civil society and state, human rights protection, democratic governance, institutional trust of state, martial law.*

Вступ. У контексті війни, гібридних загроз і демократичної трансформації українського суспільства особливої ваги набуває проблема ефективної взаємодії громадянського суспільства з державними інституціями у сфері забезпечення прав і свобод людини. Гарантії прав людини в умовах нестабільності, воєнного стану та правових обмежень потребують не лише наявності нормативної бази, а й реальних механізмів суспільного контролю, партнерства та партисипації. Актуальність теми зумовлена також необхідністю збереження демократичних принципів, легітимності влади та соціальної довіри в надзвичайних умовах.

Огляд літератури. Питання взаємодії громадянського суспільства з державними інституціями у сфері прав людини розглядається як у міжнародному, так і в національному дискурсах. На рівні міжнародних актів ключовими орієнтирами є Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, а також Міжнародний пакт про громадянські і політичні права¹, які закладають принципи участі, прозорості та підзвітності у правовому управлінні. Конституція України, закони України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначають національний нормативний фундамент для реалізації цих підходів². На міжнародному рівні актуальні дослідження представлено працями О. Дуфенюка, який висвітлює вплив Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) на формування національної парадигми прав людини³, а також М. Макдональда, П. Матчера, Х. Петзольда, які аналізують європейську модель правозахисту в умовах трансформацій. У вітчизняному науковому середовищі значний внесок у розробку тематики зробили: М. Антонович, який акцентує на ролі міжнародних правозахисних механізмів в українському контексті⁴; Т. Подорожна, що досліджує імплементацію норм права ЄС у національну правову систему⁵; Л. Липачова, яка аналізує механізми звернення до ЄСПЛ⁶. А. Денисова розглядає правові обмеження через призму балансу між безпекою та правами людини⁷, а М. Гультай – вплив європейських стандартів на конституційне правосуддя в Україні⁸. Практичний вимір адаптації української правозахисної політики до стандартів Ради Європи та ЄС розкрито в матеріалах Судово-юридичної газети⁹.

Постановка проблеми. Необхідність зміцнення демократичного порядку, підвищення ефективності правозахисту та легітимності державної політики передбачає в сучасних умовах вирішальну роль громадянського суспільства в налагодженні взаємодії з державними структурами у сфері забезпечення прав людини. Зазначене потребує з'ясування його функціональних можливостей, принципів взаємодії з органами влади, моделей поєднання консо-

лідованих зусиль суспільства й держави. У цьому контексті пропонується взаємоузгоджене використання дескриптивного, системного та структурно-функціонального методів. Перший передбачає фіксацію наявної ситуації в Україні, що стосується захисту прав людини через взаємодію громадянського суспільства й держави з урахуванням світового досвіду. Другий – систематизацію оптимальних форм, механізмів і моделей взаємодії громадських і державних структур задля екстраполяції на українські реалії кращих зразків світового досвіду. Третій – аналіз дійсного й належного у функціонуванні інституцій, спрямованих на захист прав людини.

Мета і завдання дослідження – з’ясування сучасних форм, механізмів та моделей взаємодії громадянського суспільства з державними інституціями у сфері забезпечення прав і свобод людини, а також виявлення умов, за яких така взаємодія сприяє зміцненню демократичного устрою, підвищенню довіри до влади, ефективному реагуванню на виклики воєнного часу та посиленню правозахисної спроможності держави. Особливий акцент зроблено на аналізі інституційних, нормативних та соціально-комунікаційних чинників, що впливають на якість співпраці між владою і громадянським суспільством в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній правовій науці громадянське суспільство вважається не лише індикатором демократичності держави, а й дієвим механізмом забезпечення прав і свобод людини. Його функціонування дає змогу реалізувати низку важливих правових і соціальних завдань.

Контрольна функція. Через спостереження за виборами, роботою судів, діяльністю правоохоронців, умовами тримання в місцях несвободи громадські організації виявляють порушення, ініціюють перевірки, звертаються до органів контролю, міжнародних правозахисних інституцій. Особливої ваги ця функція набуває в умовах воєнного стану, коли існують ризики обмеження прав під приводом реалізації завдань національної безпеки.

Адвокаційна функція. Громадянське суспільство ініціює законодавчі зміни, бере участь у громадських слуханнях, формує експертні висновки, просуває правозахисні кампанії, звертається до органів влади з пропозиціями. В Україні прикладами адвокаційної діяльності є ухвалення законів про протидію дискримінації, захист осіб з інвалідністю, впровадження електронних петицій, інституціоналізація прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Освітня функція. Громадянське суспільство відіграє важливу роль у підвищенні правової культури населення. Особливої ваги правопросвітницька діяльність набуває у віддалених громадах, серед вразливих груп населення, які не завжди мають доступ до офіційної інформації. Формування базових правових знань є запорукою того, що особа зможе самостійно ідентифікувати порушення та реалізувати свої права, не чекаючи зовнішньої підтримки.

Захисна функція. Громадянське суспільство забезпечує безпосередню допомогу особам, права яких були порушені. Це включає юридичні консультації, ведення судових справ, подання скарг до ЄСПЛ, супровід осіб у кон-

фліктах з органами влади, надання притулку або гуманітарної допомоги. У воєнний час правозахисні організації допомагають військовополоненим, цивільному населенню, потерпілим від катувань, сексуального насильства, внутрішньо переміщеним особам.

Інноваційна функція. Громадянське суспільство є джерелом нових рішень у сфері захисту прав. Це охоплює створення онлайн-платформ для подання скарг, мобільних застосунків з правовою інформацією, чат-ботів для правової допомоги, баз даних про порушення прав людини, цифрових систем для моніторингу судових процесів. У кризових умовах (пандемія, війна, конфлікти) саме громадянські ініціативи найшвидше пристосовуються до нових викликів і запроваджують ефективні рішення, що згодом можуть бути адаптовані державними структурами.

У сфері забезпечення прав людини громадянське суспільство відіграє роль інституційного посередника між особою та державою. Його діяльність ґрунтується на таких принципах взаємодії з органами влади.

Паритетність і незалежність. Цей принцип передбачає, що громадянське суспільство діє не як підрозділ держави або залежний виконавець державної волі, а як автономний суб'єкт, що формує альтернативні підходи до вирішення соціальних проблем. Співпраця має ґрунтуватися на рівності сторін, де кожна з них зберігає власну ідентичність, право на критику та незалежну оцінку державної політики. Наприклад, міжнародна практика країн Балтії демонструє ефективні моделі фінансової автономії громадських організацій зі збереженням високої активності у сфері прав людини.

Взаємна прозорість. Прозорість у діяльності – це основа довіри між інституціями. Громадські організації мають чітко інформувати про джерела фінансування, цілі проєктів, результати діяльності, а державні органи – бути відкритими для участі громадськості у прийнятті рішень. Взаємна підзвітність проявляється через публічні звіти, відкриті обговорення, доступ до інформації.

Довіра й доброчесність. Цей принцип охоплює етичні аспекти співпраці: чесність, відкритість до діалогу, дотримання обіцянок і принципів. Довіра між владою і громадянським суспільством не виникає автоматично, вона потребує тривалого періоду послідовних і відкритих взаємодій. У скандинавських країнах ця культура формується з дитинства через участь у громадських ініціативах, доступ до публічної інформації, повагу до критики.

Орієнтація на результат. Взаємодія між громадянським суспільством і державними органами повинна бути не декларативною, а спрямованою на досягнення реальних змін: розширення доступу до правосуддя, запровадження інклюзивних програм, захист вразливих груп. Наприклад, у Польщі існують моделі громадського аудиту політик щодо людей з інвалідністю, які демонструють прямий зв'язок між рекомендаціями неурядових організацій (НУО) і нормативними змінами на рівні уряду.

Інклюзивність і представництво. Ефективна взаємодія передбачає залучення до процесів не лише фахових експертів чи великих організацій, а й представників маргіналізованих і вразливих спільнот: внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, національних меншин, жінок, людей з інвалідністю, ЛГБТ-спільнот тощо. У багатьох країнах ЄС діють консультативні ради з прав людини при уряді, де представлені голоси вразливих груп, і рішення яких враховуються при розробленні національних стратегій.

Моделі взаємодії між громадянським суспільством і державними інституціями у сфері прав людини є багатокomпонентними й можуть класифікуватися за формальним рівнем інституціоналізації, ступенем залучення, механізмами впливу та напрямками дії.

Інституційно-консультативна модель. Ця модель передбачає системне залучення представників громадянського суспільства до дорадчих, консультативних або експертних органів, що функціонують при органах державної влади, місцевого самоврядування або національних інституціях з прав людини. Такі органи створюються відповідно до вимог демократичного управління та забезпечують механізм впливу громадськості на прийняття рішень. За прикладом країн ЄС, таких як Німеччина чи Франція, подібні дорадчі органи мають статус не просто консультативного голосу, а часто виступають індикатором легітимності рішень, що стосуються чутливих соціальних питань (міграції, захисту меншин, обмежень прав у кризових ситуаціях).

Партнерська модель. Передбачає не лише консультативну участь, а й спільну реалізацію політик, програм і проєктів у сфері прав людини. У межах цієї моделі НУО, благодійні фонди, правозахисні ініціативи виступають повноправними партнерами державних структур, зокрема, у таких сферах, як: 1) надання правової допомоги, що постійно розширюється; згідно з даними Координаційного центру з надання правової допомоги у 2023 році понад 35 % консультаційних кейсів супроводжувалися участю представників НУО як зовнішніх експертів або медіаторів¹⁰; 2) захист прав внутрішньо переміщених осіб – спільні проєкти державних адміністрацій із НУО, наприклад, Norwegian Refugee Council, «Право на захист» чи «Карітас Україна», зосереджені на наданні соціальної, психологічної та юридичної допомоги переселенцям; 3) протидія домашньому насильству – в партнерстві з МВС та місцевими громадами реалізуються програми кризових кімнат, мобільних бригад психосоціальної підтримки, шкільних ініціатив. Наприклад, у 2021–2024 роках громадська організація «Ла Страда-Україна» спільно з державними структурами провела понад тисячу заходів з підвищення обізнаності щодо насильства в сім'ї та створення механізмів раннього втручання¹¹; захист прав дітей – програми спільної роботи служб у справах дітей, громадських організацій і закладів освіти щодо профілактики булінгу, правового інформування та інтеграції дітей з уразливих груп. Партнерська модель відповідає європейським стандартам управління, які передбачають інституцій-

ну участь громадянського суспільства в ухваленні та реалізації політичних рішень¹².

Модель незалежного моніторингу та оцінки. У цій моделі громадянське суспільство виконує функцію зовнішнього наглядача, який незалежно оцінює діяльність держави у сфері дотримання прав людини. Така взаємодія передбачає не лише фіксацію порушень, а й створення альтернативних джерел інформації, які здатні протистояти офіційній або замовчуваній статистиці. Однією з ключових форм є альтернативні звіти «shadow reports», що подаються до міжнародних організацій (наприклад, Комітету ООН з прав людини чи Європейського суду з прав людини) у межах виконання міжнародних зобов'язань України¹³. Особливо важливою ця модель є в контексті функціонування в місцях несвободи – СІЗО, колоніях, психіатричних установах, де держава має монопольний контроль, а доступ громадськості обмежений. Дослідниця А. Денисова підкреслює, що незалежний громадський контроль є елементом ефективного виконання державою позитивного зобов'язання захищати права людини, а діяльність правозахисних організацій у цьому полі має не лише коригувальний, а й превентивний ефект¹⁴.

Судово-правова адвокаційна модель. Передбачає активну участь організацій громадянського суспільства у стратегічному судочинстві – комплексі юридичних дій, спрямованих на зміну судової практики або законодавства через винесення прецедентних рішень. Вона включає супровід індивідуальних заяв до національних судів, ініціювання звернень до Конституційного Суду України, подання скарг до ЄСПЛ, а також правову допомогу потерпілим у межах національного процесу. Як зазначає М. Антонович, саме участь громадських організацій у стратегічному судочинстві забезпечує «вплив на структурні зміни в державній політиці знизу»¹⁵, оскільки дає змогу відстояти інтереси вразливих груп, які не мають можливості ефективного захисту своїх прав.

Цифрово-інтерактивна модель. Передбачає використання сучасних технологій для посилення участі громадян у правозахисній діяльності, моніторингу органів влади та адвокації прав людини. До основних інструментів цієї моделі належать: онлайн-петиції та електронне голосування, що забезпечують пряме залучення громадян до ухвалення політичних рішень; краудсорсингові платформи – «Decidim» (Іспанія), «Consul» (Аргентина), – що дають змогу громадянам брати участь у формуванні порядку денного, обговоренні законопроектів, публічному моніторингу політик; цифрові правозахисні інструменти, зокрема, чат-боти для правової допомоги («ТиХто», «Юрбот»), інтерактивні мапи порушень прав «ZMINA», «Схід SOS» та аналітичні дашборди для візуалізації проблем; платформи цифрового врядування, які створюють умови для публічної консультації щодо рішень, впровадження HRIA (оцінки впливу на права людини), електронного звітування. На рівні ЄС підтримку таким ініціативам надає програма Rights, Equality and Citizenship «REC», а також ініціативи Європейської комісії з розвитку елек-

тронної демократії та диджиталізації громадської участі. Згідно з аналізом О. Дуфенюка, саме цифрові механізми дедалі частіше забезпечують «систему сигналів» для національних органів і міжнародних моніторингових інституцій, що уможливорює оперативно виявляти порушення прав людини та вживати заходів реагування¹⁶.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини виступає ключовою інституцією парламентського контролю у сфері дотримання прав і свобод людини, що безпосередньо впливає на якість правової системи та рівень довіри громадян до держави. Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»¹⁷ омбудсмен має широкі повноваження: від подання конституційних подань, звернень у суди всіх інстанцій до здійснення позапланових перевірок дотримання прав у місцях несвободи та органах влади. Значна роль Уповноваженого проявляється і в кризових умовах, зокрема під час війни, коли контроль за дотриманням прав у сфері воєнного стану, прав ВПО, військовополонених, цивільного населення на тимчасово окупованих територіях є вельми важливим. У цьому аспекті омбудсмен функціонує не лише як контрольний орган, а й як партнер міжнародних правозахисних структур, включно з ЄСПЛ, ООН та інституціями Ради Європи¹⁸.

Участь НУО в законопроектній роботі є важливою складовою взаємодії держави з громадянським суспільством. Правозахисні організації подають альтернативні висновки до законопроектів, організовують експертні обговорення, готують правові пропозиції та адвокаційні кампанії. Участь НУО в законопроектній роботі є однією з ключових форм впливу громадянського суспільства на державну політику у сфері прав і свобод людини. Цей механізм дає змогу забезпечити експертність, репрезентативність і відповідність правових ініціатив міжнародним стандартам. Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»¹⁹ громадські організації мають можливість ініціювати зміни в законодавстві, подавати зауваження та брати участь у обговоренні проектів актів, які стосуються прав людини.

Участь у стратегічних судових процесах є ще одним важливим проявом інституційного партнерства між державою та громадянським суспільством. Йдеться, зокрема, про справи, пов'язані з порушеннями статей 3, 6, 8 та 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – право не бути підданим катуванням, право на справедливий суд, повага до приватного життя, свобода вираження поглядів²⁰.

Як зазначає О. Дуфенюк, стратегічне судочинство – це не просто форма захисту прав конкретної особи, а спосіб трансформації правового поля, інструмент впливу на судову та законотворчу практику. За прикладом ЄСПЛ рішення, винесені у справах за участю українських правозахисних організацій, неодноразово ставали підставою для внесення змін до національного законодавства, перегляду адміністративної або кримінальної практики²¹.

В умовах війни та трансформації державної системи, коли механізми правового захисту зазнають особливого навантаження, стратегічне судочинство постає як критично важливий вектор збереження верховенства права та дотримання міжнародних стандартів прав людини²².

Висновки. Узагальнюючи розгляд форм і механізмів взаємодії громадянського суспільства з державними інституціями, можна дійти висновку, що ця взаємодія є не лише інструментом демократичного врядування, а й гарантом ефективної реалізації прав і свобод людини, особливо в умовах кризових викликів – збройного конфлікту, гібридних загроз, інформаційної нестабільності. Відповідно це дослідження наявного досвіду системного захисту прав людини передбачає активізацію його застосування в Україні в умовах російсько-української війни. Зокрема, йдеться про таке: необхідність моніторингу та документування громадськими активістами воєнних злочинів і діянь воєнних злочинців; допомогу волонтерських організацій постраждалим у війні (при цьому громадський сектор має перебрати на себе частину державних функцій, а держава – узаконити цю нагальну потребу; захист прав громадян, включаючи звернення до органів влади та міжнародних інституцій; вплив громадянського суспільства на прийняття державою доцільних рішень та контроль за їх виконанням; захист прав військовослужбовців і ветеранів у взаємодії з Міністерством оборони та Міністерством у справах ветеранів; участь у роботі Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими та забезпечення координації між владою та сім'ями.

1. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>; Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР; Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> 3. Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251. 4. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. 384 с. 5. Подорожна Т. С. Інтеграція положень права ЄС в правопорядок України. *Публічне право*. 2015. № 1. С. 35–40. 6. Липачова Л. М. Реалізація конституційного права людини на звернення до ЄСПЛ: автореф. дис. Київ, 2002. 20 с. 7. Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51–53. 8. Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3. С. 54–66. 9. Войтенко Ю. Практика ЄСПЛ як орієнтир для української системи захисту прав людини. *Судово-юридична газета*. 30 липня 2018. 10. Бессонова М., Бірюков О., Бондарук С. та ін. Основи демократії: навч. посібник. Київ: Ай Бі, 2002. 11. Липачова Л. М. Реалізація конституційного права людини

на звернення до ЄСПЛ: автореф. дис. Київ, 2002. 20 с. **12.** Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51–53. **13.** Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 **14.** Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51–53. **15.** Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. Київ: Києво-Могилянська академія, 2007. С. 144. **16.** Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251. **17.** Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР **18.** Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>; Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3. С. 54–66. **19.** Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. **20.** Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. **21.** Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251. **22.** Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251; Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3. С. 54–66.

References

1. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (in Ukr.); Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopozhnykh svobod. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (in Ukr.); Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (in Ukr.).
2. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (in Ukr.); Zakon Ukrainy «Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny» vid 23.12.1997 № 776/97-VR (in Ukr.); Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> 1 (in Ukr.).
3. Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251 (in Ukr.).
4. Antonovych M. M. Ukraina v mizhnarodnii systemi zakhystu prav liudyny: teoriia i praktyka. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2007. 384 s. (in Ukr.).
5. Podorozhna T. S. Intehratsiia polozhen prava YeS v pravoporiadok Ukrainy. *Publichne pravo*. 2015. № 1. S. 35–40 (in Ukr.).
6. Lypachova L. M. Realizatsiia konstytutsiinoho prava liudyny na zvernennia do YeSPL: avtoref. dys. Kyiv, 2002. 20 s. (in Ukr.).
7. Denysova A. M. Pravovi обмеження: poniattia, vydy, funktsii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2011. № 2. S. 51–53 (in Ukr.).
8. Hultai M. Rol yevropeiskyykh standartiv pravozakhystu u konstytutsiinomu sudochynstvi Ukrainy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2012. № 3. S. 54–66 (in Ukr.).
9. Voitenko Yu. Praktyka YeSPL yak oriientyr dlia ukrainskoi systemy zakhystu prav liudyny. *Sudovo-yurydychna hazeta*. 30 lypnia 2018 (in Ukr.).
10. Bessonova M., Biriukov O., Bondaruk S. ta in. Osnovy

demokratii: Navch. posibnyk. Kyiv: Ai Bi, 2002 (in Ukr.). 11. Lypachova L. M. Realizatsiia konstytutsiinoho prava liudyny na zvernennia do YeSPL: avtoref. dys. Kyiv, 2002. 20 s. (in Ukr.). 12. Denysova A. M. Pravovi obmezhenia: poniattia, vydy, funktsii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2011. № 2. S. 51–53 (in Ukr.). 13. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (in Ukr.); Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (in Ukr.). 14. Denysova A. M. Pravovi obmezhenia: poniattia, vydy, funktsii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2011. № 2. S. 51–53 (in Ukr.). 15. Antonovych M. M. Ukraina v mizhnarodnii systemi zakhystu prav liudyny: Teoriia i praktyka. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2007. S. 144 (in Ukr.). 16. Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251 (in Ukr.). 17. Zakon Ukrainy «Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny» vid 23.12.1997 № 776/97-VR (in Ukr.). 18. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3477-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15_1 (in Ukr.); Hultai M. Rol yevropeiskyykh standartiv pravozakhystu u konstytutsiinomu sudochynstvi Ukrainy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2012. № 3. S. 54–66 (in Ukr.). 19. Zakon Ukrainy «Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny» vid 23.12.1997 № 776/97-VR (in Ukr.). 20. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (in Ukr.). 21. Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251 (in Ukr.). 22. Dufeniuk O. The ECHR Impact on the Formation of Supranational and National Human Rights Paradigm (Ukrainian Context). *Ideology and Politics Journal*. 2021. Issue 1 (17). P. 232–251 (in Ukr.); Hultai M. Rol yevropeiskyykh standartiv pravozakhystu u konstytutsiinomu sudochynstvi Ukrainy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2012. № 3. S. 54–66 (in Ukr.).

Horai Oleg. Interaction of civil society with government institutions in the field of protecting human rights and freedoms

Abstract. *It is defined in the article that the effective protection of human rights and freedoms amid modern challenges is impossible without close interaction between civil society and state institutions. Such interaction is shaped not only as a legal mechanism of participation, but also as a socio-cultural process that reflects the level of democratic maturity in society, the depth of trust in government, and the ability of citizens to influence the content and priorities of state policy. It involves not merely the passive fulfillment of state obligations, but active engagement of non-governmental organizations, human rights communities, expert circles, and local initiatives in the processes of shaping, implementing, and monitoring policies in the field of human rights. This interaction becomes especially relevant under martial law, when the state simultaneously expands its powers and is obliged to maintain a balance between security and individual rights.*

Based on the generalization of the forms and mechanisms of interaction between civil society and state institutions, it is concluded that this interaction is not only an instrument of democratic governance, but also a guarantor of the effective implementation of human rights and freedoms, especially in conditions of crisis challenges – armed conflict, hybrid threats, information instability. Models of

cooperation – from consultative bodies to strategic litigation – indicate a gradual evolution from formal involvement to real participation of the public in the formation of legal policy. At the same time, the effectiveness of interaction largely depends on the transparency of state structures, trust in institutions, the level of legal culture and institutional capacity of non-governmental organizations. It was found that digitalization and open forms of communication (electronic petitions, online monitoring, crowdsourcing platforms) play an increasingly important role in strengthening the accountability of authorities and mobilizing public initiatives. Accordingly, the formation of a sustainable system of partnership between civil society and the state requires a combination of normative recognition, institutional support, and active promotion of social participation. This is a key condition for strengthening the rule of law, the legitimacy of political power, and the preservation of the legal identity of Ukrainian society during the period of transformation.

Keywords: *civil society, human rights, state policy, interaction, human rights protection, democratic governance, institutional trust, martial law.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.01.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026